Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Santeri Suominen

18.9.2023

EU:n omat varat ja rahoituskehys

U 22/2022 vp, E 17/2023 vp ja U 41/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista: ehdotus neuvoston päätökseksi Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 muuttamiseksi (omien varojen päätös); ehdotus neuvoston asetuksen vuosia 2021-2027 koskevan monivuotisen rahoituskehyksen vahvistamisesta annetun asetuksen muuttamiseksi (rahoituskehysasetus), U 22/2022 vp

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Komission tiedonanto sekä ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi, Valtioneuvoston E-selvitys E 17/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen perustamisesta (STEP), Valtioneuvoston U-kirjelmä U 41/2023 vp

Eduskunnan talousvaliokunnalle

TaV on pyytänyt EK:lta lausuntoa otsikkoasiassa. EK esittää lausuntoaan seuraavan.

EK pitää perusteltuna, että Suomen kannassa todetaan, että uusia omia varoja koskevien päätösten tulee kuulua jatkossakin jäsenvaltioille.

EU:n talouspolitiikan pelisääntöjä luotaessa ajateltiin vahvan markkinamekanismin ohjaavan jäsenmaiden julkisen talouden hoitoa. Finanssikriisin jälkeen talouspoliittinen ympäristö on kuitenkin ollut poikkeuksellinen. Tällä hetkellä esimerkiksi maiden väliset korkoerot ovat pienet, eivätkä ne heijastele maiden julkisen talouden tilannetta ja eroja täysimääräisesti. EK kannattaa markkinamekanismin vahvistamista EU-maiden talouspolitiikkaa ohjaavana yleisperiaatteena.

EK kannattaa komission tavoitetta varmistaa riittävä EU-rahoitus keskeisten poliittisten prioriteettien saavuttamiseksi. Komission identifioimat neljä poliittista pääprioriteettia (Ukrainan tukeminen, strategisten teknologioiden kehittämisen ja valmistamisen tukeminen, muuttovirtojen hallitseminen sekä lainarahoituksen korkokulujen kattaminen) ovat kaikki keskeisessä roolissa Unionin vakauden, talouskasvun ja menestyksen kannalta.

Ukrainan sotilaallinen ja taloudellinen tuki on varmistettava. EK kannattaa EU-rahoituksen hyödyntämistä Ukrainan modernisointiin, etenkin vihreän siirtymän ja digitalisaation saralla. Riittävät resurssit Ukrainan

tukemiseen sekä muuttoliikkeen sisäiseen ja ulkoiseen hallintaan ovat edellytys vakauden takaamiselle Euroopassa.

EK suhtautuu varauksellisesti EU:lle kaavailtuun verotusoikeuteen, koska EU-tason verot vievät väistämättä tilaa kansalliselta veropolitiikalta ja/tai johtavat veroasteen nousuun. Mahdollisten EU-tason verojen tulisi liittyä alueisiin, joilla tavoitellaan käyttäytymisvaikutuksia koko unionin alueella ja jossa muutoksia voidaan saavuttaa parhaiten EU-tason ratkaisuilla. Päästökaupan huutokauppatulot ja hiilirajamekanismilla kerätyt varat ovat toki tämän kaltaisia, mutta niiden tulokertymä tulisi käyttää täysimääräisesti ilmastotoimiin ja hiilivuotoriskin minimointiin, jotta päästöt pienenisivät nopeammin kilpailukyky samalla säilyen.

Esimerkiksi kiinteiden laitosten, lento- ja meriliikenteen päästökauppa ETS1:n huutokauppatuloja tulee muiden ilmastotoimien lisäksi ohjata sähköintensiivisen teollisuuden päästökaupan aiheuttaman sähkön hintakustannuksen sekä meri- ja lentoliikenteen kalliimpien uusiutuvien polttoaineiden kustannusten kompensointiin. Suomen kanta onkin ETS1:n osalta hyvä torjuessaan huutokauppatulojen osittaisen siirron EU:n omiksi varoiksi. Saman näkemyksen voisi laajentaa koskemaan myös hiilirajamekanismia ja polttoainejakelijoiden päästökaupan ETS2:n (tieliikenne yms) huutokauppatuloja. Suomi ei ole vielä päättänyt, ottaako se polttoainejakelijoiden päästökaupan käyttöön heti 2027 alusta vaiko vasta 2031, joten hypoteettisten tulojen jakaminen vaikuttaa ennenaikaiselta.

Vuonna 2020 koronakriisissä luotu elpymispaketti rakennettiin lähtökohtaisesti kertaluonteisena poikkeustoimena. EK on tukenut elpymispakettia kertaluonteisena toimena poikkeuksellisessa koronakriisissä. Paketin elvyttävä vaikutus saatiin kuitenkin aikaan viiveellä, ja kyse onkin enemmän jälleenrakennus- ja investointirahoituksesta.

Yhteisen velanoton jatkaminen, saati sen laajentaminen, edellyttäisi sitä, että jäsenmaiden taloudellinen tilanne harmonisoituisi selvästi nykyisestä ja että yhteiseen rahoitukseen liittyvä moraalikadon vaara pystytään välttämään.

EK pitää perusteltuna, että Suomen kannassa todetaan, että Suomi suhtautuu kriittisesti komission ehdotukseen yritysten voittoihin perustuvasta tilastollisesta omasta varasta. On hyvä, että Suomi katsoo, että komission ehdottama tilastollinen oma vara ei toisi lisäarvoa verrattuna nykyiseen bruttokansantuloon perustuvaan omaan varaan, vaan monimutkaistasi unionin rahoitusjärjestelmää. EK suhtautuu varauksellisesti EU:lle kaavailtuun kansalliseen rahoitusosuuteen, joka perustuu suurten monikansallisten yritysten markkinavaltioon allokoitavaan jäännösvoittoon. Kyseisen rahoitusosuuden arviointi on ennenaikaista johtuen Pilari 1 -hankkeen keskeneräisyydestä.

EK suhtautuu yleisesti erittäin kriittisesti valtiontukien höllentämiseen edelleen. Vaikka komission STEP-ehdotus ei sisällä suoraan uusia avauksia valtiontukisääntöjen helpotuksista, ehdotuksessa kuitenkin mainitaan, että komissio tulee tältä osin konsultoimaan jäsenvaltioita uusista joustoista valtiontukisääntöihin ja komissio käynnistikin 20.7.2023 jäsenvaltioille suunnatun konsultaation.

EK pitää kannatettavana, että STEP-rahoitusvälineellä tuetaan kriittisten teknologioiden valmistuksen lisäksi myös niiden kehitystä. EK suhtautuu myönteisesti siihen, että STEP-kehysväline pyrkii hyödyntämään ja tehostamaan jo olemassa olevia EU-rahoitusinstrumentteja ja niiden käyttöä. EK peräänkuuluttaa, että STEP-kehysvälineen jatkotyössä tulisi kiinnittää erityistä huomioita pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen mahdollistamiseen. EK:n näkemyksen mukaan STEP-rahoitusvälineen osalta on pidettävä huoli siitä, ettei rahoitusta suunnata pääasiassa koheesiomaihin.